

Історія

УДК 94"1920/1939"

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20639582>**Українсько-чехословацькі відносини в 1920-1930-х рр.****Біліченко Лідія Сергіївна,**

магістр історії,

випускник Чорноморського національного
університету ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна<https://orcid.org/0009-0000-9204-8295>**Прийнято: 17.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026**

Анотація. У статті досліджуються дипломатичні, культурні, міграційні взаємовідносини між Україною та Чехословаччиною у міжвоєнний період (1920-1930-ті рр.).

З'ясовано, що українсько-чехословацькі відносини у 20–30-х рр. ХХ ст. визначалися, перш за все, широкою державною допомогою українським емігрантам після Першої світової війни, статусом Підкарпатської Русі, розвитком культурних відносин між народами та заснуванню дипломатичних представництв Чехословацької Республіки у Львові (на той час підконтрольна територія Польщі) та УСРР.

Встановлено, що польсько-чехословацькі відносини у 1920 р. були переважно ворожими та напруженими через територіальні суперечки, головним епіцентром яких був Цешинський конфлікт. Однак, це не завадило тому що у 1921 р. у Львові було відкрито консульство Чехословаччини, яке діяло до 1939 р. Генеральним консулом Чехословацької Республіки у Львові

протягом 1921-1928 рр. був Франтішек Штилін, а 11 жовтня 1928 р. його на посаді змінив Ян Їрасек. Останніми чехословацькими консулами у Львові стали Вацлав Чех та Карел Махачек.

Виявлено, що паралельно розвивалися міждержавні відносини Чехословаччини з УСРР. Так, 6 червня 1922 р. УСРР та Чехословаччина підписали у Празі торгову угоду. Вона юридично закріпила обмін дипломатичними та торговельними місіями, які діяли між державами з 1921 року, та стала важливим кроком у прориві міжнародної ізоляції радянської України. Одночасно розпочався обмін торговельними місіями. Чехословацьку місію очолив дипломат і фахівець Й. Гірса. Слідом після укладеного торговельного договору між Чехословацькою Республікою і УСРР Міністерство іноземних справ Чехословаччини наказом перейменовує Торговельну місію на Представництво Чехословацької Республіки в УСРР (м. Харків). Представником було призначено В. Бенеша, а його заступником став В. Гоуска. Однак, довго Представництво Чехословацької Республіки в УСРР не проіснувало: 1 жовтня 1923 р. посольство Чехословаччини в Харкові було перетворено на відділення посольства Чехословаччини в Москві та остаточно і повністю було ліквідовано в лютому 1927 р. Відділення ж посольства в Києві було закрито під тиском радянського уряду в лютому 1924 р. У 1936 р. було відновлення українсько-радянсько-чехословацьких відносин з відкриттям Генерального консульства Чехословацької Республіки у Києві, яке діяло під керівництвом генерального консула Р. Брабця до 1938 р.

Ключові слова: дипломатія, міжнародні відносини, українська еміграція, Торгова місія, посольство, консул, консульство, Чехословаччина, Польща, УСРР, Київ, Львів, Харків, Великий терор 1937-1938 рр.

Ukrainian-Czechoslovak relations in the 1920s-1930s.

Lidiia Bilichenko,

Master of History,

Graduate Petro Mohyla Black Sea National University,

Mykolaiv, Ukraine , <https://orcid.org/0009-0000-9204-8295>

Abstract. *The article examines diplomatic, cultural, and migration relations between Ukraine and Czechoslovakia in the interwar period (1920s-1930s).*

It is found that Ukrainian-Czechoslovak relations in the 20s-30s of the 20th century were determined, first of all, by extensive state assistance to Ukrainian emigrants after the First World War, the status of Subcarpathian Rus', the development of cultural relations between the peoples, and the establishment of diplomatic missions of the Czechoslovak Republic in Lviv (at that time a territory controlled by Poland) and the Ukrainian SSR.

It is established that Polish-Czechoslovak relations in 1920 were mainly hostile and tense due to territorial disputes, the main epicenter of which was the Cieszyn conflict. However, this did not prevent the Czechoslovak consulate from being opened in Lviv in 1921, which operated until 1939. The Consul General of the Czechoslovak Republic in Lviv during 1921-1928 was František Štílíp, and on October 11, 1928, he was replaced by Jan Jirasek. The last Czechoslovak consuls in Lviv were Vaclav Čech and Karel Macháček.

It was revealed that interstate relations between Czechoslovakia and the Ukrainian SSR developed in parallel. Thus, on June 6, 1922, the Ukrainian SSR and Czechoslovakia signed a trade agreement in Prague. It legally consolidated the exchange of diplomatic and trade missions that had been operating between the states since 1921, and became an important step in breaking through the international isolation of Soviet Ukraine. At the same time, the exchange of trade

missions began. The Czechoslovak mission was headed by diplomat and specialist J. Hirsa. Following the conclusion of a trade agreement between the Czechoslovak Republic and the Ukrainian SSR, the Ministry of Foreign Affairs of Czechoslovakia issued an order renaming the Trade Mission to the Representative Office of the Czechoslovak Republic in the Ukrainian SSR (Kharkiv). V. Beneš was appointed as the representative, and V. Houska became his deputy. However, the Representation of the Czechoslovak Republic in the Ukrainian SSR did not last long: on October 1, 1923, the Embassy of Czechoslovakia in Kharkiv was transformed into a branch of the Embassy of Czechoslovakia in Moscow and was finally and completely liquidated in February 1927. The branch of the embassy in Kyiv was closed under pressure from the Soviet government in February 1924. In 1936, Ukrainian-Soviet-Czechoslovak relations were restored with the opening of the Consulate General of the Czechoslovak Republic in Kyiv, which operated under the leadership of Consul General R. Brabec until 1938.

Key words: *diplomacy, international relations, Ukrainian emigration, Trade Mission, embassy, consul, consulate, Czechoslovakia, Poland, Ukrainian SSR, Kyiv, Lviv, Kharkiv, Great Terror 1937-1938.*

Постановка проблеми.

Українсько-чехословацькі відносини мають давню історію. Ще у 1848 р. українські та чеські національні діячі зустрілися на Слов'янському конгресі в Празі, у 1916 р. націоналісти обох країн взяли участь у конференції Союзу народів в Лозанні.

Під час Першої Світової війни Російською імперією з військовополонених був сформований Чехословацький корпус, який воював проти Центральних держав на території України, зокрема під Зборовим та Бахмачем [9].

Українсько-чехословацькі відносини у 20–30-х рр. ХХ ст. визначалися, перш за все, широкою державною допомогою українським емігрантам після Першої світової війни, статусом Підкарпатської Русі як частини першої Чехословацької Республіки та заснування дипломатичних представництв Чехословаччини у Києві, Львові та Харкові.

Варто зазначити, що у міжвоєнний період Чехословаччина стала центром української політичної, наукової та літературної еміграції. Серед установ, що там діяли, були Український вільний університет, Українська академія, Музей визвольної боротьби України та Празька поетична школа. Після Праги другим за важливістю центром були Подебради, де в 1922 р. було засновано Українську господарську академію. У 1925 р. 764 українців становили десяту частину населення Подебрад. Одним з українських емігрантів Чехословаччини був Іван Борковський, який прославився своїми дослідженнями у Празькому замку та Лев-Градці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Попри наявність певної кількості досліджень, присвячених становленню та розвитку українсько-чехословацьких відносин у міжвоєнний період, все ж таки малодослідженою залишається тема заснування та діяльності чехословацької Торгової місії в УСРР, чехословацького консульства у Львові та посольства Чехословаччини у Харкові.

Аналіз досліджень. Серед дослідників, які безпосередньо торкалися зазначеної проблематики варто виділити наукову роботу чеських дослідників А Хлебної та Я. Дворжака [14], які на основі архівів Чехії досліджували діяльність Генерального консульства Чехословацької Республіки у роки «Великого Терору» (1937-1938). Відома українська дослідниця І. Матяш [10], також, у своїх багаточисленних працях та монографічних видань торкається теми дипломатичних відносин між Україною та Чехословаччиною у міжвоєнні роки. Миколаївська дослідниця Л. Вовчук [1;2;3;4;5;], хоча безпосередньо і

ніколи не досліджувала українсько-чехословацькі відносини, все ж у своїх багатьох працях висвітлює діяльність інших іноземних консулів (німецьких, японських, турецьких, італійських) у досліджуваній нами період.

Мета статті.

Метою статті є на основі архівних документів, історіографічних джерел та періодичних видань дослідити розвиток українсько-чехословацьких відносин протягом 1920-1939 рр.

Виклад основного матеріалу. У 1920 р., внаслідок поразки національно-визвольних змагань та завершення радянсько-польської війни, територія України була поділена між чотирма державами. Основний розподіл був зафіксований Ризьким, Сен-Жерменським та Тріанонським мирними договорами [7]. Українська Соціалістична Радянська Республіка займала територію Наддніпрянщини, Слобожанщини та Півдня. Польська Республіка захопила Східну Галичину, Західну Волинь, Холмщину та Підляшшя. Королівство Румунія окупувало Північну Буковину, Хотинщину, а також Південну Бессарабію та Закарпаття (південну частину Мармарощини). Чехословацька Республіка отримала Закарпатську Україну, яка за умовами Сен-Жерменського договору увійшла до її складу на правах автономії [11].

Польсько-чехословацькі відносини у 1920 р. були переважно ворожими та напруженими через територіальні суперечки, головним епіцентром яких був Цешинський конфлікт. Однак, це не завадило тому що у 1921 р. у Львові було відкрито консульство Чехословаччини, яке діяло до 1939 р. [8].

Генеральним консулом Чехословацької Республіки у Львові протягом 1921-1928 рр. був Франтішек Штиліп. Консульство розпочало свою діяльність 20 грудня 1921 р. (офіційно з 1 січня 1922 р.) і розташовувалося за адресою: вулиця 3 Травня, 2. Його консульський округ охоплював воєводства Львівське, Станіславівське та Тарнопольське.

11 жовтня 1928 р. посаду консула обійняв пан Ян Їрасек, з чиєї канцелярії консульство переїхало до будівлі за адресою вул. Корнела Уейського, 4 у 1929 році.

З моменту заснування консульства його діяльність була тісно пов'язана з воєнною спадщиною та новим поділом Центральної Європи після розпаду Австро-Угорської монархії: переважали питання відшкодування збитків завданих війною, догляду за військовими похованнями та ексгумаціями, репатріації, громадянства, а також стягнення медичних та аліментних виплат. Лише у другій половині 1920-х років комерційний порядок денний почав набувати значення, безпосередньо пов'язаний з переговорами щодо польсько-чехословацького торгового договору.

У 1934-1937 роках консульство очолював пан Вацлав Чех. Останній довоєнний консул, доктор Карел Махачек, перейняв від Вацлава Чеха консульську посаду 18 липня 1937 р., не підозрюючи, які трагічні події завершать його місію. Доктор Карел Махачек покинув Львів 20 квітня 1939 р., після того як 20 березня того ж року передав консульство у руку німецькій владі [17].

Щодо відносин Чехословаччини з УСРР, то ще на початку травня 1921 р. газети «Трибуна» та «Український вісник» повідомляли, що Радянську Україну збирається навідати з офіційним візитом чеська місія, котра має на меті заключення торговельного договору. Місія планувала найперше приїхати до Києва, а потім вже до Москви. Як зазначалося в «Українському віснику»: «В склад місії увійдуть представники торговельного і промислового світу. Першим завданням чеської місії, яка збирається в Україну – добитися повернення до вітчизни усіх їх громадян. Український Совнарком згодився допустити чеську місію лишень на основах взаємності. В Чехословаччину приїде українська радянська місія Червоного Хреста на чолі з Левинським. Торговельні чеські місії спочатку познайомляться з умовами місцевого ринку і

тільки після цього буде можна почати перемовини у справі торговельних зносин». У свою чергу «Трибуна» інформувала, що протибільшовицький український уряд не признає ніяких справ, заключених Чехословаччиною з урядом радянської України [13, с. 2].

6 червня 1922 р. УСРР та Чехословаччина все ж таки підписали у Празі торгово угоду. Вона юридично закріпила обмін дипломатичними та торговельними місіями, які діяли між державами з 1921 року, та стала важливим кроком у прориві міжнародної ізоляції радянської України. Одночасно розпочався обмін торговельними місіями. Чехословацьку місію очолив дипломат і фахівець Йозеф Гірса.

Того ж року, Торговельна місія Чехословацької Республіки надала НКЗС УСРР дипломатичний паспорт за №659/21 співробітника чехословацької Торгової місії в Україні Олександра Брабця та його ж посвідчення за № 844 як представника Чехословацької Республіки при Міжнародній організації допомоги голодуючим, з проханням про накладення візи [16, арк. 11].

Однак, діяльність чехословацької Торговельної місії не обходилося без ускладнень, бюрократії та непорозумінь з радянською владою. Так, 30 липня 1922 р. без жодного попередження, було знято охорону, яка знаходилася при будівлі чехословацької Торгово-промислової місії, з початку її існування. Голова Місії направив офіційного листа до НКЗС УСРР: «Вважаємо за необхідне звернутися до Вас із запитом, чи приймає Наркоміндел повну відповідальність за безпеку, як членів місії, так і майна, казенного та особистого і взагалі за всі інциденти, які можуть виникнути за відсутності варті?» [15, арк. 11].

2 вересня 1922 р. чехословацька Торговельна місія в Україні захищаючи інтереси чехословацької підданої, дружини інженера в Гірських Черношицях у Чехії Альбіни Фридрихової, просив не відмовити в люб'язності дозволити виїзд до Чехословацької Республіки 13-річному хлопчику Євгену

Самойловичу, близькому родичу вищеназваної. З огляду на те, що Є. Самойлович мав поїхати до Чехії самостійно, Місія просила дозволу НКЗС УСРР накладення належної візи [15, арк. 11].

Слідом після укладеного торговельного договору між Чехословацькою Республікою і УСРР Міністерство іноземних справ Чехословаччини наказом від 20 вересня 1922 р. за № 138.405 У/З 22 перейменовує Торговельну місію на Представництво Чехословацької Республіки в УСРР (м. Харків). Представником було призначено пана Бенеша В'ячеслава Йосиповича, а його заступником став Гоуска В'ячеслав В'ячеславович [15, арк. 31].

Як стало відомо з архівних документів, дипломатичний представник Чехословацької Республіки в УСРР В. Бенеш мав родинні зв'язки в Україні. Автором було знайдено офіційне прохання В. Бенеша до НКЗС УСРР у якому йшлося про наступне: «Честь маю до Вас звертатися з наступним проханням: дружині моєї необхідно відвідати хвору мою тітку в м. Полтаві, зважаючи на це прошу не відмовити видати їй відповідне посвідчення і надати місце в дипвагоні у потязі» [16, арк. 31].

Однак, довго Представництво Чехословацької Республіки в УСРР не проіснувало: 1 жовтня 1923 р. посольство Чехословаччини в Харкові було перетворено на відділення посольства Чехословаччини в Москві та остаточно і повністю було ліквідовано в лютому 1927 р. Відділення ж посольства в Києві було закрито під тиском радянського уряду в лютому 1924 р.

Щодо неофіційних (емігрантських) українсько-чехословацьких відносин, то у 1923 р. було засновано Українську студію образотворчого мистецтва та Український педагогічний інститут Михайла Драгоманова. З 1925 р. Українська гімназія діяла в Празі, а потім у Ржевниці. Українці також навчалися в Празькому технічному університеті, новозаснованому Масариківському університеті в Брно та Гірському університеті в Пршібрамі. На філософському факультеті Карлового університету можна було знайти

низку лінгвістів, істориків та студентів. До своєї смерті в 1944 р. видатний український письменник Олександр Олесь жив у Празі, і, як і багато інших, він похований на Ольшанських цвинтарях. У Чехословаччині також існувала велика група поетів, відома під загальною назвою Празька школа українських поетів. Серед її найвидатніших діячів – Олег Ольжич, Олена Теліга (вбита гестапо в київському передмісті Бабин Яр у лютому 1942 р. разом з іншими представниками української інтелігенції) та Євген Маланюк. Багато з них були залучені до Організації українських націоналістів, керівництво якої організувало її конференцію в Празі в червні 1930 р. Також видавалися численні українські книги, журнали та газети, які досі можна знайти в Слов'янській бібліотеці в Празі, заснованій у той час під назвою Російська бібліотека за підтримки Міністерства закордонних справ Чехословаччини. (Наразі її українські колекції містять сімдесят тисяч томів книг, журналів та газет) [20].

Відновлення дипломатичних українсько-чехословацьких відносин відбулося з відкриттям Генерального консульства Чехословацької Республіки у Києві 1 червня 1936 р. У цей день прибув до столиці УРСР генеральний консул доктор Рудольф Брабець. Посаду першого секретаря генерального консульства обіймав Антонін Хроуст, діяльність якого радянські спецслужби (НКВС) намагалися пов'язати зі шпигунством. Тимчасово консульство розташовувалося у готелі «Континенталь» по вул. К. Маркса, а згодом — на вул. Ворошилова, 30б (нині вул. Ярославів Вал) [6, с. 4].

Щодо біографії новопризначеного консула, то відомо що Р. Брабець закінчив реальну, а пізніше вищу гімназію в Коліні (1905 р.), потім вивчав право в Чеському університеті, який закінчив у 1913 р. Після навчання недовго працював стажером у земському суді в Празі, але в липні 1914 р. був призваний до австро-угорської армії, захоплений у полон того ж року та наступні майже чотири роки провів у російській тюрмі. У серпні 1918 р. вступив до

чехословацьких легіонів і прослужив у їхніх лавах майже два роки. На батьківщину повернувся лише в липні 1920 р., після чого ще три роки працював окружним суддею. 1 серпня 1923 р. Р. Брабець був прийнятий до Міністерства закордонних справ у званні міністерського секретаря, спочатку працюючи в особистому відділі адміністративного відділу, а з травня 1927 р. по вересень 1932 р. — консулом у Марселі. Після повернення працював у відділі народного господарства, а в червні 1936 р. був призначений першим чехословацьким консулом у Києві [18].

Варто відмітити, що діяльність консульства в ці роки відбувалася в умовах жорсткого тиску з боку радянської влади, бо саме на той час розгорталися події «Великого терору». Однак, не дивлячись на це чехословацьке консульство активно проводила культурну дипломатію та культурні заходи. Так, 8 січня 1937 р. у генеральному консульстві Чехословацької Республіки у Києві відбувся прийом, організований генеральним консулом Р. Брабцем на честь групи чехословацьких музичних діячів на чолі з головою чехословацького Товариства культурного і економічного зв'язку з СРСР професором Неєдлі, яка перебувала у Києві. На прийомі були присутні нарком освіти УРСР тов. Затонський, нарком харчової промисловості тов. Ніколаєвський, уповноважений Наркомзаксправ СРСР при уряді УРСР тов. Іошкевич, президент Академії наук УРСР академік Богомолець, неодмінний секретар Академії наук УРСР академік Палладій, заступники начальника управління в управах мистецтв при РНК УРСР товариші Соболев і Ткач, голова українського Товариства культзв'язку з закордоном Величко, письменники Микитенко і Корнійчук, директор київського академічного театру опери й балету Японський, художній керівник театру ім. Івана Франка народний артист республіки Гнат Юра та ін. [12, с. 4].

Одним із завдань чехословацького консула було інформування свого уряду про внутрішнє становище УСРС. Так, у січні 1938 р. Р. Брабець

доповідав наступне: «За повідомленнями, які я маю від багатьох десятків наших громадян з різних куточків України, політичні переслідування тривають. В'язниці переповнені до неможливості, чи то Вінниця, Житомир, Умань, Київ чи Одеса, Харків, Полтава та Донецький басейн. Скрізь ті ж стежки та голосіння про нелюдський режим, який нещадно знищує цілі родини, не знаючи, чому і за що. Коли тут святкували двадцятку річницю ГПУ, відомий драматург Корнійчук (повне ім'я Олександр Євдокимович Корнійчук - прим. автора) писав у «Комуністі» 21 грудня 1937 року, між іншим: «Безжальна боротьба з ворогами народу є проявом справжнього гуманізму, і ми одностайно салютуємо нашим славетним чекістам за їхню безжальність до ворогів». У сенсі цього «справжнього гуманізму» заарештовують селян, робітників, інженерів, лікарів, вчителів, офіцерів та солдатів – немає жодної верстви населення, якої б це не торкнулося. Масово заарештовують поляків, яких в Україні півтора мільйона, німців, греків, болгар (дві останні національності в Одеській області), українців та численних наших співвітчизників» [19].

За даними історика Мечислава Борака, у 1937 р. в Україні було розстріляно щонайменше 181 чеха, а у 1938 р. — вдвічі більше — щонайменше 352. У своєму іншому звіті Р. Брабець пише: «В останні дні квітня я відвідав чеську колонію Вишеград (Вишгород) між селами Колонштина та Мар'янівка в Макаровському районі, за 45 км від Києва. Ця колонія була заснована 60 років тому чеськими емігрантами, які придбали землю у поміщика. Їхнє поселення славилося далеко своїм багатством і було взірцем для українських селян». Однак позитивна оцінка життя вишеградських чехів Р. Р. Брабець хотів на власні очі побачити, як живеться за межами столиці Української РСР. Водночас, у рамках своїх консульських обов'язків, він мав відвідати співвітчизників та дізнатися про їхню загальну ситуацію в українському селі.

За кожним його кроком стежив і згодом ретельно документував агент Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) [21].

Функціонувало генеральне консульство Чехословацької Республіки у Києві до 1938 р., коли діяльність установи фактично було припинено через утиски з боку радянської влади та внутрішнє становище в УСРС. До прикладу, у березні 1938 р. був заарештований двірник та кур'єр консульства Карл Кржівський (звинувачений у шпигунстві) [14, с. 157-175].

Щодо подальшої долі колишнього генерального консула, то з квітня 1938 р. Р. Брабець працював старшим профспілковим радником у штабі. Після ліквідації чехословацької закордонної служби влітку 1939 р. був переведений спочатку до Міністерства соціального захисту та охорони здоров'я, а пізніше до Міністерства фінансів. В липні 1941 р. був достроково відправлений у відставку (як колишній легіонер). Влітку 1945 р. Р. Брабець був призначений керівником міжнародно-правового відділу в юридичній секції. У грудні 1948 р. був відправлений у безстрокову відставку, але з березня по вересень 1949 р. знову тимчасово повернувся на посаду [18].

Висновки. Таким чином, протягом 1920-1930-х рр. українсько-чехословацькі відносини характеризувалися співпрацею у культурній сфері, розвитку торговельних взаємин, підтримкою українських емігрантів. Особливо варто відзначити становлення та діяльність дипломатичних представництв Чехословаччини у Львові, Києві та Харкові. Перше чехословацьке консульство на теренах України, було засновано у Львові в 1921 р., яке профункціонувало до 1939 р. Після укладеного торговельного договору між Чехословацькою Республікою і УСРР у 1922 р. Міністерство іноземних справ Чехословаччини наказом перейменовує Торговельну місію на Представництво Чехословацької Республіки в УСРР (м. Харків). 1 жовтня 1923 р. посольство Чехословаччини в Харкові було перетворено на відділення посольства Чехословаччини в Москві та остаточно і повністю було ліквідовано

в лютому 1927 р. Відділення ж посольства в Києві було закрито під тиском радянського уряду в лютому 1924 р. У 1936 р. було відновлення українсько-радянсько-чехословацьких відносин з відкриттям Генерального консульства Чехословацької Республіки у Києві, яке діяло під керівництвом генерального консула Р. Брабця до 1938 р.

Список використаних джерел

1. Вовчук Л. Вбивство італійського віце-консула в Одесі (на матеріалах радянської преси 1927–1928 рр.). *Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри* : збірник наукових праць. Вип. 10 / відп. ред. М. І. Михайлуца ; упоряд.: О. Дзинглюк, К. Поткіна. Одеса : Олді+. 2025. С. 93-98.

2. Вовчук Л. Німецькі дипломати в Києві (1918-1938 рр.). В: Dymczyk, R., Krywoszeja, I., Morawiec, N. (red.). *Rozdroża. Europa Środkowa i Wschodnia w historii i historiach historyków*. Vol. IV. Częstochowa-Humań-Poznań. 2017. pp. 13–23.

3. Вовчук Л. Німецькі дипломати в Україні (1918–1938 рр.): просопографічний портрет. В: Верстюк В. (ред.). *Україна та Німеччина: міждержавні відносини*. Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти. 2018. С. 207–218.

4. Вовчук Л. Турецьке консульство в Одесі (1925–1938 рр.). *Сходознавство*. 2023. № 92. С. 3–32.
<https://doi.org/10.15407/skhodoznawstvo2023.92.003>

5. Вовчук Л. Радянські спецслужби vs японської дипломатії (на матеріалах японського консульства в Одесі в міжвоєнний період). *Сходознавство*. 2022. № 89. С. 3–24. DOI:
<https://doi.org/10.15407/skhodoznawstvo2022.89.003>

6. Генеральне консульство Чехословацької республіки в Києві. *Пролетарская правда*. 1936. №126 (03 червня). С. 4.
7. Західноукраїнські землі (1921-1939). [Електронний ресурс]. URL: <https://dovidka.biz.ua/zahidnoukrayinski-zemli-1921-1939>
8. Іноземні консульства в Україні до 1991 року. [Електронний ресурс, Вікіпедія]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Іноземні_консульства_в_Україні_до_1991_року
9. Історія Посольства та чесько-українських зв'язків. Посольство України в Чеській Республіці [Електронний ресурс]. URL: <https://czechia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/istoriya-posolstva-ta-chesko-ukrayinskih-zvyazkiv>
10. Матяш І. Іноземні представництва в радянській Україні (1919–1991): протистояння і співпраця. Київ: Інститут історії України НАН України. 2020. 503 с.
11. Основні засади формування радянської адміністративно-територіальної моделі організації державної влади і місцевого самоврядування в Україні. [Електронний ресурс]. URL: <https://buklib.net/books/35879/>
12. Прийом у генерального консульстві Чехословацької республіки в Києві. *Пролетарская правда*. 1937. №8 (10 січня). С. 4.
13. Радянська Україна і Чехословаччина. *Український вісник (Львів)*. 1921. №81 (07 травня). С. 2.
14. Хлебїна А., Дворжак Я. Невесело в "квітучій Україні": УСРР у роки Великого терору очима чехословацького дипломата Рудольфа Брабця. *Архіви України*. 2023. № 4. С. 157-175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2023_4_13
15. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО). Ф. 4. Оп. 1. Спр. 39.

16. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО). Ф. 4. Оп. 1. Спр. 152.

17. Historie generálního konzulátu. [Elektronický zdroj]. URL: https://mzv.gov.cz/lvov/cz/generalni_konzulat/historie_generalniho_konzulatu_1/index.html

18. Jindřich Dejmek. Diplomacie Československa, Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992). Praha. 2013. p. 38.

19. Ukrajina trpící tehdy i dnes. Velký teror na Ukrajině (1937–1938) očima čs. generálního konzula v Kyjevě [Elektronický zdroj]. URL: <https://www.vhu.cz/ukrajina-trpici-tehdy-i-dnes-velky-teror-na-ukrajine-1937-1938-ocima-cs-generalniho-konzula-v-kyjeve/>

20. Ukrajinci v meziválečném Československu. [Elektronický zdroj]. URL: https://mzv.gov.cz/kiev/cz/vzajemne_vztahy/z_dejin_vzajemnych_vztahu/ukrajinci_v_mezivalecnem_ceskoslovensku.html

21. Velký teror vraždil také stovky Čechů na Ukrajině, zastřelili i domovníka z konzulátu. [Elektronický zdroj]. URL: <https://www.novinky.cz/clanek/historie-velky-teror-vrazdil-take-stovky-cechu-na-ukrajine-zastrelili-i-domovnika-z-konzulatu-40468589>